

Карпетян О. М.
*к.е.н., доцент кафедри безпеки
та правоохоронної діяльності,
Західноукраїнський національний університет*

Коженювський Ю. В.
*здобувач ступеня доктора філософії,
Західноукраїнський національний університет*

НАГЛЯД ЗА КРИПТООПЕРАЦІЯМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

У сучасних умовах цифровізації фінансових ринків криптоактиви перетворилися на один із найбільш ризикогенних інструментів з точки зору легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Їх децентралізована природа, анонімність транзакцій та відсутність єдиного регуляторного центру істотно ускладнюють застосування класичних механізмів фінансового моніторингу.

Нормативною основою державного регулювання у цій сфері в Україні виступає Закон України «Про віртуальні активи», а також Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», які у 2024-2026 рр. зазнали суттєвих змін у напрямі імплементації європейських стандартів. Зокрема, правове регулювання гармонізується з положеннями Regulation (EU) 2023/1113 та підходами Financial Action Task Force (FATF) щодо контролю за віртуальними активами.

Ключовим елементом сучасного нагляду є поширення вимог фінансового моніторингу на постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів (VASP). До таких суб'єктів належать криптобіржі, кастодіальні сервіси, оператори гаманців та інші фінансові посередники, які здійснюють операції з криптоактивами. На них покладається обов'язок: ідентифікації та верифікації клієнтів (KYC); здійснення належної перевірки (CDD); застосування ризик-орієнтованого підходу; повідомлення про підозрілі транзакції.

Однією з найбільш суттєвих новацій є впровадження так званого «правила подорожі» (Travel Rule), запропонованого Financial Action Task Force (FATF). Воно передбачає обов'язкову передачу інформації про відправника та отримувача криптоактивів при здійсненні транзакцій між фінансовими установами. Це значно обмежує можливості анонімного переміщення коштів і підвищує прозорість крипторинку.

У 2025-2026 роках активно запроваджуються технологічні засоби для фінансового моніторингу, зокрема: аналітика блокчейну (Chainalysis, Elliptic тощо); системи автоматичного виявлення підозрілих фінансових операцій; алгоритми штучного інтелекту для вивчення поведінки користувачів.

Ці засоби допомагають виявляти незвичайні фінансові дії, зокрема:

- розподіл транзакцій на менші частини (смурфінг);
- використання змішувачів та анонімних сервісів;

- транзакції через децентралізовані платформи (DeFi);
- обмін валюти на фіатні гроші через підставні рахунки.

Проте, ефективність контролю за криптотрендами обмеженими кількома труднощами: невизначеним правовим статусом криптоактивів; складною міжнародною взаємодією; використанням децентралізованих платформ, що не підлягають звичному регулюванню; забезпеченістю знайти баланс між фінансовим контролем і захистом особистих даних.

З огляду на євроінтеграційний напрямок України, подальше вдосконалення спостереження за криптотрендами пов'язане з реалізацією європейського регламенту MiCA, посиленням контролю за VASP та інтеграцією у фінансову систему моніторингу. У майбутньому це допоможе підвищити прозорість фінансових потоків, зменшити ризики відмивання коштів і зміцнити фінансову безпеку країни.

Сучасна практика фінансового моніторингу вказує на активне застосування криптовалюти у складних схемах легалізації доходів, що вимагає посилення аналітичних та регуляторних інструментів.

1. Використання криптобіржу для обходу санкцій

У 2024–2025 роках міжнародні регулюючі органи фіксували випадки використання криптовалютних платформ, таких як Binance, для обходу фінансових санкцій. Зловмисники використовували складні транзакції, створюючи фіктивні облікові записи та користуючись юрисдикціями з низьким рівнем контролю. У відповідь на це були посилені вимоги щодо ідентифікації клієнтів та моніторингу операцій.

2. Застосування міксерів та анонімизаторів

Однією з розширених схем є використання криптоміксів (наприклад, Tornado Cash), які забезпечують відстеження джерела грошей. У 2025 році такі служби активно використовувалися для маскуванню джерел фінансування незаконної діяльності, в тому числі кіберзлочинів та корупційних злочинів.

3. Використання DeFi-платформи

Децентралізовані фінансові сервіси (DeFi) не можуть здійснювати операції без посередників і належного контролю. Це створює можливості для: швидкого пересування активів між юрисдикціями; використання смарт-контрактів для маскуванню транзакцій; смуга KYC/AML.

4. Конвертація через «фіатні шлюзи».

Зловмисники застосовують схему, за якою криптовалюти переводяться у фіатні гроші через контрольовані рахунки або фіктивних осіб. Часто такі операції забезпечуються через невеликі транзакції, що ускладнює їх виявлення.

5. Криптоактиви у воєнний період

В епоху війни криптовалюти форми використовують як для легальних цілей (допомоги), так і для незаконних: фінансування заборонених акцій; обхід валютних обмежень; переміщення капіталу за кордон.

У цьому випадку Державна служба фінансового моніторингу України наростила співпрацю з міжнародними партнерами та впроваджує новітні засоби блокчейн-аналітики.

6. Використання NFT та нових цифрових інструментів

Окремою тенденцією 2025–2026 років є використання NFT для легалізації доходів шляхом завищення вартості цифрових активів та подальшого їх

перепродажу між зв'язаними особами.

Підсумовуючи, приходимо до висновку, що криптовалюти все частіше використовують у складних схемах легалізації доходів. Для досягнення цього доцільно підсилити інтеграцію міжнародних контрольних механізмів; застосувати штучний інтелект; посилити регуляцію VASP; покращити міжвідомчу співпрацю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового. Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>

2. Про віртуальні активи. Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо фінансового моніторингу. Закон України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

4. Національний банк України. Звіти про застосування заходів впливу у сфері фінансового моніторингу. 2025. URL: <https://bank.gov.ua>

5. Міністерство фінансів України. Методологічні рекомендації з питань фінансового моніторингу. 2026. URL: <https://mof.gov.ua>

6. Державна служба фінансового моніторингу України. Річний звіт. 2025. URL: <https://fiu.gov.ua>

7. FATF. International Standards on Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation. Paris, 2024. URL: <https://www.fatf-gafi.org>

8. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council. URL: <https://eur-lex.europa.eu>

9. Regulation (EU) 2023/1113 on information accompanying transfers of funds and certain crypto-assets. URL: <https://eur-lex.europa.eu>

УДК 340:342.72/.73+477

Омельчук В. А.

д.ю.н., професор,

професор кафедри безпеки та

правоохоронної діяльності,

Західноукраїнський національний університет

БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ, СУСПІЛЬСТВА, ЛЮДИНИ: ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Динаміка суспільно-політичних процесів у сьогоденних реаліях воєнного стану вказує, що шляхом вирішення безпекових проблем України залишається євроатлантична інтеграція України. Як науковець, а в минулому як практик сфери забезпечення національної і державної безпеки, предметом теоретичних і прикладних інтересів якого є реалізація у цій сфері прав людини, у цій публікації автор звертає увагу передусім на конституційно-правову